

*Δίκτυα «Τομέων» και «Τόπων»:
Στρατηγική Βιώσιμης
Ανάπτυξης για το Βόρειο Αιγαίο*

Ε. Παναγιωτάτου

Ε. Κλαμπατσέα

Η εισήγηση βασίζεται σε μακροχρόνια ερευνητική προσπάθεια
καταρχήν με το πρόγραμμα «Ακρίτας», στο *Εργαστήριο Σχεδιαστικής
Μεθοδολογίας και Ρύθμισης του Χώρου* της Σχολής Αρχιτεκτόνων του
ΕΜΠ (Διεύθυνση: Ε. Παναγιωτάτου) με συμμετοχή των κ.κ.
Κ. Βαλεριάνου, Δρ. Πολεοδόμο-Χωροτάκτη, Ε. Κλαμπατσέα,
Δρ. Πολεοδόμο-Χωροτάκτη, Λέκτορα Ε.Μ.Π.-Π.Δ. 407/80,
Μ. Μπούργο, Μεταλλειολόγο- Χωροτάκτη, Ι. Σαγιάς, Οικονομολόγο-
Χωροτάκτη, Λέκτορα Ε.Μ.Π., Ε. Παναγιωτάτου, Πολεοδόμο –
Χωροτάκτη, Καθηγήτρια Ε.Μ.Π και στο βιβλίο *«Παρατηρώντας το
Αιγαίο»* (Ε. Κλαμπατσέα, Ε. Παναγιωτάτου, Σύμβουλος Ι. Σαγιάς)

- Το έργο βασίζεται σε πολύχρονη μελέτη του νησιωτικού χώρου. Στοχεύει στη διαμόρφωση ενός πρότυπου τρόπου υλοποίησης στρατηγικής για βιώσιμη ανάπτυξη βασισμένο σε κατάλληλα επιλεγμένους «τομείς» και «τόπους» -κλειδί και στο σχεδιασμό ενός Παρατηρητηρίου. Το τρίπτυχο αυτό μπορεί να συμβάλει στην υλοποίηση επιχειρησιακών σχεδίων καθώς και στην παρακολούθηση και αξιολόγηση κατά τα στάδια εφαρμογής τους.
- Πιλοτική εφαρμογή στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου και τη Νήσο Λέσβο

Διάγραμμα Ροής Βασικής Λειτουργίας – Χρήσης Εργαλείου Προγραμματισμού

- Στόχοι αναπτυξιακής πολιτικής
 - Επιλεγμένο θέμα/τομέας – κλειδί: εξέταση βάσει κατάλληλα επιλεγμένων δεικτών παρακολούθησης
 - Καθορισμός χωρικών ενοτήτων διαβαθμισμένης έντασης βάσει κατάλληλα επιλεγμένης κλίμακας
 - Αξιολόγηση στόχων ή και αναγκαιότητα αναθεώρησής των
-
- ```
graph TD; A[Στόχοι αναπτυξιακής πολιτικής] --> B[Επιλεγμένο θέμα/τομέας – κλειδί: εξέταση βάσει κατάλληλα επιλεγμένων δεικτών παρακολούθησης]; B --> C[Καθορισμός χωρικών ενοτήτων διαβαθμισμένης έντασης βάσει κατάλληλα επιλεγμένης κλίμακας]; C --> D[Αξιολόγηση στόχων ή και αναγκαιότητα αναθεώρησής των]; D --> A;
```

Πηγή: Ερευνητική Ομάδα Ε.Μ.Π

## ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

- Επιλογή των **«τομέων – κλειδί»** των τομέων εκείνων δηλαδή, που έχουν σημασία για την περιοχή και μπορούν να προκαλέσουν πολλαπλασιαστικά θετικά αποτελέσματα και σε ευρύτερη κλίμακα.
- Επιλογή των **«θεμάτων – κλειδί»**, των θεματικών ενοτήτων δηλαδή, που η παρακολούθησή τους κρίνεται ως καθοριστικής σημασίας για την αναπτυξιακή προοπτική του χώρου εφαρμογής.

## ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΟΣ

- Προσδιορισμός των **κρίσιμων «χωρικών ενοτήτων»**, περιοχών δηλαδή, που παρουσιάζουν ιδιομορφίες οι οποίες χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης στο πλαίσιο του αναπτυξιακού σχεδιασμού της περιοχής του Αιγαίου.

Ο προσδιορισμός των χωρικών ενοτήτων γίνεται με τη βοήθεια **κατάλληλης τυπολογίας**. Η τυπολογία υιοθετείται και αναδεικνύεται στη διαδικασία διερεύνησης της δυναμικής του χώρου εφαρμογής και στη βάση των «τομέων/θεμάτων – κλειδί» που έχουν κατά περίπτωση επιλεγεί.

**Οι προκύπτουσες χωρικές ενότητες ενδιαφέροντος/ παρέμβασης χαρακτηρίζονται από το δίπτυχο:**

- **Υπέρβαση** των γεωγραφικών ορίων του νησιού, και
- **Δημιουργία ενός ιεραρχημένου δικτύου περιοχών κοινής προβληματικότητας ή αναπτυξιακής ευρωστίας**, δίκτυο το οποίο απαιτεί ιδιαίτερη αντιμετώπιση στο πλαίσιο χάραξης στρατηγικής για το Αιγαίο.



**υιοθέτηση κατάλληλων Δεικτών Παρακολούθησης, Αξιολόγησης και Τεκμηρίωσης των αναπτυξιακών επιλογών για το νησιωτικό χώρο, λαμβάνοντας υπόψη την αναγκαιότητα για την εφαρμογή εξειδικευμένων μέτρων ανά χωρική ενότητα.**

## **ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

**Θεματικές ενότητες - πεδία**

- **ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ.**
- **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.**
- **ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.**
- **ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.**
- **ΥΠΟΔΟΜΕΣ – ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΕΙΣ.**
- **ΒΙΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.**
- **ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.**

**Χωρικές και χρονικές μονάδες αναφοράς**

**Πηγές άντλησης στοιχείων**



## **ΣΥΣΤΗΜΑ ΔΕΙΚΤΩΝ**

**Το Σύστημα Δεικτών θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από αυξημένη δυνατότητα:**

- **Εύκολου –κατά το δυνατό –προσδιορισμού των επιμέρους δεικτών**
- **Έγκαιρης ανανέωσης /προσαρμογής σε νέα πεδία ή δεδομένα**
- **Άμεσης χαρτογραφικής απεικόνισης μέσω της χρήσης Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών**

## ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

- **Συμμετοχή-συνεργασία**
- **Εκπροσώπηση** όλων των εμπλεκομένων φορέων σε θέματα αναπτυξιακού προγραμματισμού **όλων των επιπέδων εξουσίας – λήψης αποφάσεων** που αφορούν στο νησιωτικό χώρο του Αιγαίου
- **Συντονιστικό ρόλο** ως βασικού «εταίρου» μιας προτιθέμενης «Επιχείρησης Αναπτυξιακής Προοπτικής και Στρατηγικής για το νησιωτικό χώρο».

*Το παράδειγμα των νησιών του Βορείου Αιγαίου  
με την επιλογή δύο αξόνων παρέμβασης:*

- α. ενίσχυσης του νεανικού πληθυσμού και**
- β. στήριξης του παραγωγικού πληθυσμού**

## Τα διαδοχικά βήματα...

- ✓ Επιλογή θεματικής/-ών ενότητας/-ων

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ  
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**
- ✓ Επιλογή κρίσιμου θέματος προτεραιότητας πολιτικής για τον νησιωτικό χώρο

αγροτικές περιοχές σε μειονεξία
- ✓ Καταγραφή θεματικών πεδίων ανά χωρική μονάδα αναφοράς

- ✓ πληθυσμός – μεταβολή
  - ✓ πληθυσμός – δημογραφία
  - ✓ ηλικιακή σύνθεση
  - ✓ απασχόληση – ανεργία
  - ✓ απασχόληση – σύνθεση ανά τομέα
- ✓ Σχεδιασμός δομής πιλοτικής εφαρμογής του Παρατηρητηρίου – Εισαγωγή δευτερογενών δεδομένων

### Υπόδειγμα

| κωδικός<br>Δ.Δ. | όνομα<br>Δ.Δ. | Απόλυτα μεγέθη |        |    |                    |                 |   | Σχετικές συχνότητες |        |     |                    |                 |    |         |     |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|-----------------|---------------|----------------|--------|----|--------------------|-----------------|---|---------------------|--------|-----|--------------------|-----------------|----|---------|-----|--|--|--|--|--|--|--|--|--|
|                 |               | πληθυσμός      |        |    | απασχόληση-ανεργία |                 |   | πληθυσμός           |        |     | απασχόληση-ανεργία |                 |    |         |     |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|                 |               | σύνολο         | ηλικία |    | σύνολο             | τομεακή σύνθεση |   | σύνολο              | ηλικία |     | σύνολο             | τομεακή σύνθεση |    | ανεργία |     |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|                 |               |                | i      | ii |                    | iii             | i |                     | ii     | iii |                    | i               | ii |         | iii |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|                 |               |                |        |    |                    |                 |   |                     |        |     |                    |                 |    |         |     |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|                 |               |                |        |    |                    |                 |   |                     |        |     |                    |                 |    |         |     |  |  |  |  |  |  |  |  |  |
|                 |               |                |        |    |                    |                 |   |                     |        |     |                    |                 |    |         |     |  |  |  |  |  |  |  |  |  |

- ✓ Επιλογή κατάλληλων τομέων-κλειδί

- ✓ απασχόληση στον πρωτογενή τομέα
  - ✓ ανεργία
  - ✓ ηλικιακή σύνθεση
  - ✓ μεταβολή πληθυσμού



# ΧΑΡΤΗΣ 3

η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-οζίδι μέσω των επιλεγμένων δεικτών η ανεργία

Εφαρμόζεται ο δείκτης (β): ποσοστιαία συμμετοχή ανέργων επί του οικονομικού ενεργού πληθυσμού το 2001

## Υπόμνημα

ποσοστό ανεργίας το 2001

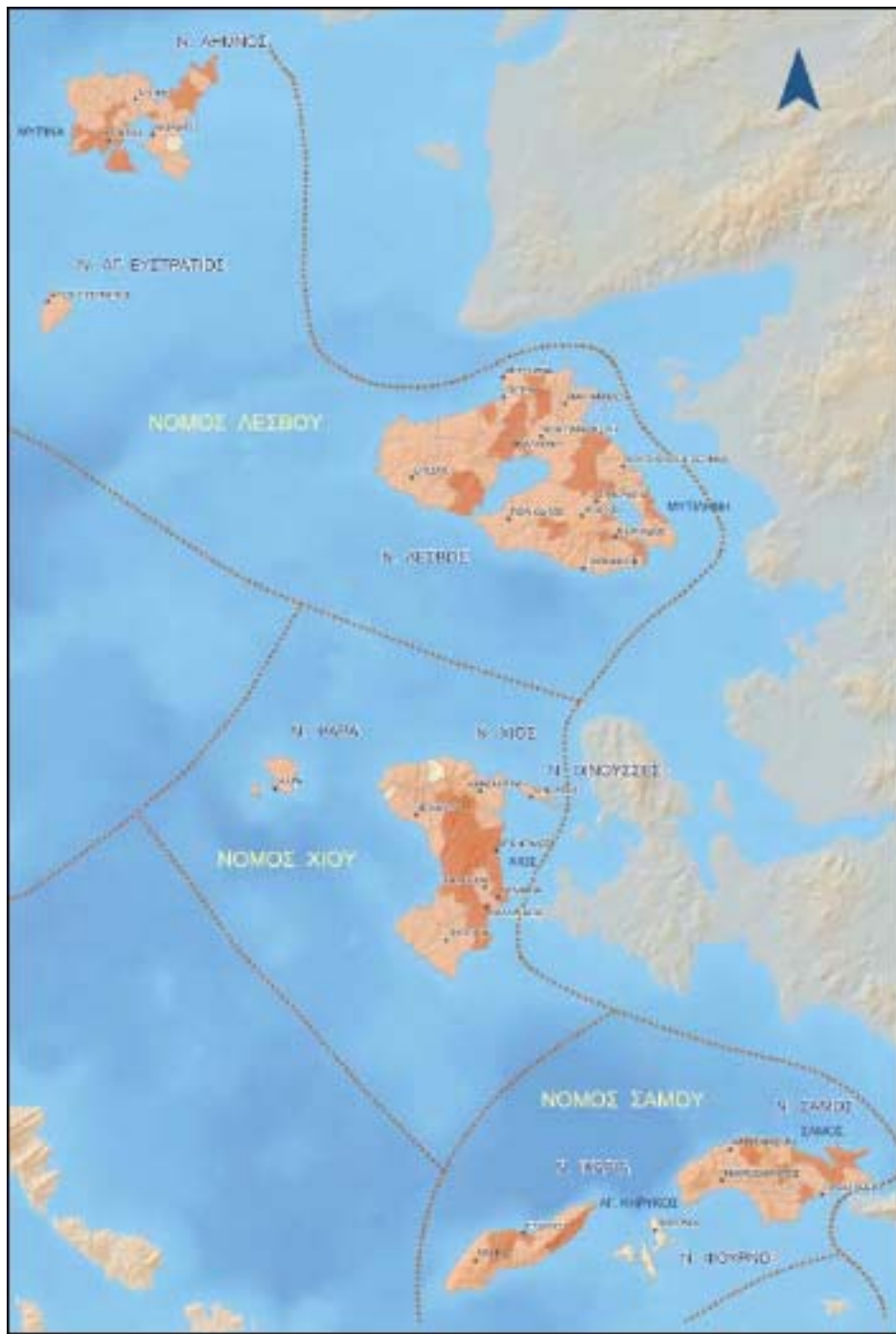
- 0 έως 9,9 %
- 10,0 έως 19,9 %
- άνω του 20,0 %
- χωρίς δεδομένα

διοικητικά όρια

- νομό
- δημοτικοί διαμερίσματα
- έδρα δήμου

κλίμακα





# ΧΑΡΤΗΣ 4

η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλειδί μέσω των επιλεγμένων δεικτών η ηλικιακή σύνθεση - ο νεανικός πληθυσμός

Εφαρμόζεται ο δείκτης (γ1): ποσοστιαία συμμετοχή πληθυσμού επί του συνόλου ηλικιακού κύματός 0-14 ετών το 2001

## Υπόμνημα

ποσοστιαία συμμετοχή νεανικό πληθυσμού (0-14 ετών) 2001

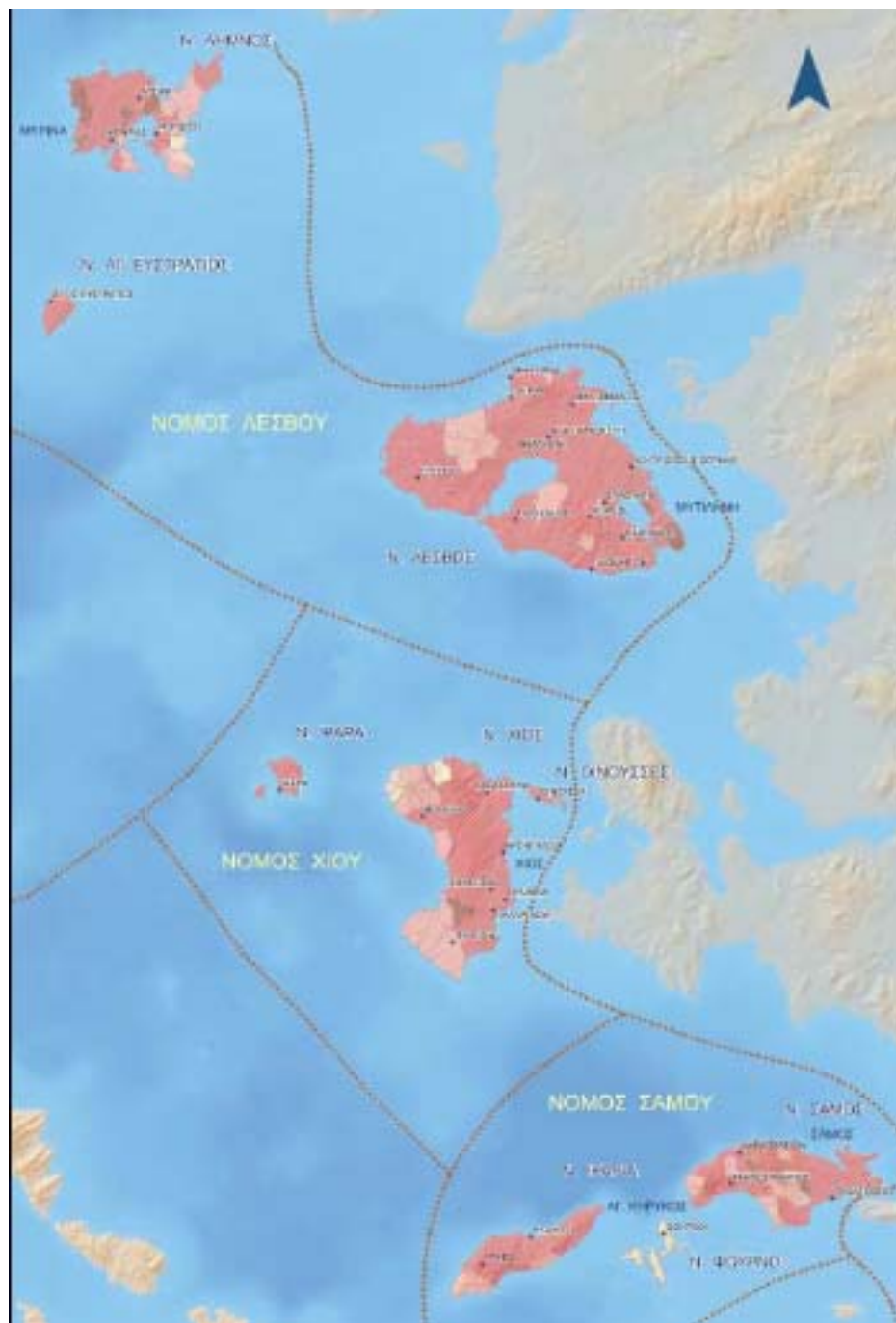
- 0 έως 14,9 %
- άνω του 15,0 %
- χωρίς δεδομένα

διοικητικά όρια

- νομός
- δημοτικό διαμερίσματος
- έδρα δήμου

κλίμακα





# ΧΑΡΤΗΣ 5

η χαρτογράφηση των κατάλληλων τομέων-κλειδιά μέσω των επιλεγμένων δικτύων η ηλικιακή σύνθεση - ο παραγωγικός πληθυσμός

Εφαρμόζεται ο δείκτης (γ2): ποσοστιαία συμμετοχή πληθυσμού επί του συνόλου ηλικιακού κλάσμου 15-64 στον το 2001

## Υπόμνημα

ποσοστιαία συμμετοχή παραγωγικού πληθυσμού (15-64 στον) 2001

- 0 έως 39,9 %
- 40,0 έως 54,9 %
- 55,0 έως 69,9 %
- 70,0 % και άνω
- χωρίς δεδομένα

## διοικητικά όρια

- νομό
- πραγματικό διαμερίσματος
- όριο δήμου

## κλίμακα



# ΧΑΡΤΗΣ 8

ο εντοπισμός των κρίσιμων χωρικών ενότητων  
σε αγροτικές περιοχές σε μισονεζία  
Νήσος Λέσβος

Εφαρμόζεται ο συνθετικός δείκτης (Δ.), βασισμένος  
στη ποσοστιαία συμμετοχή των αποβλατωμένων στον πρωτογενή τομέα (2001),  
στο ποσοστό ανεργίας (2001) και την ποσοστιαία μεταβολή του πληθυσμού (1991-2001)



## Υπόμνημα

### βαθμός προβλεπτικότητα

- χρυσός
- κίτριος
- σκούρος κίτριος
- χρυσό κίτρινο

### διοικητικά όρια

- νομό
- δημοτικό διαμέρισμα
- άλλα δημοτικά διαμερίσματα

### κλίμακα







# ΧΑΡΤΗΣ 9

πεδίο εφαρμογής παρεμβάσεων  
για την άρση της μειονεξίας  
με όξυνα την εισαγωγή του νεοπαλαιού πληθυσμού

Προκύπτουν χωρικές ενότητες διαφορετικού βαθμού προτεραιότητας\*:

α' - υψηλός βαθμός προτεραιότητας

β' - χαμηλός βαθμός προτεραιότητας

\* με κριτήριο το χρόνο ή την ένταση της παρέμβασης.

## Υπόμνημα

### Βαθμός προτεραιότητας

χαμηλός

υψηλός

χωρίς δεδομένα

### Διοικητικά όρια

νομό

δημοτικό διαμερίσματα

όρια δημοτικού διαμερίσματος

### κλίμακα



# ΧΑΡΤΗΣ 10

πεδίο εφαρμογής παρεμβάσεων  
για την άρση της μειονεξίας  
με άξονα τη στήριξη του παραγωγικού πληθυσμού

Προβλεπών χωρικές ανότητες διαφορετικοί βαθμοί προτεραιότητας παρέμβασης\*:  
α' = υψηλός βαθμός προτεραιότητας  
β' = μέτριος βαθμός προτεραιότητας  
γ' = χαμηλός βαθμός προτεραιότητας

\* με κριτήριο το χροίο ή την έκταση της παρέμβασης.



## Υπόμνημα

### βαθμός προτεραιότητας

- χαμηλός
- μέτριος
- υψηλός
- χωρίς δεδομένα

### διοικητικό όριο

- νομό
- δημοτικό διαμερίσματα
- έθρα δημοτικού διαμερίσματος

### κλίμακα



- Εντοπίζονται χωρικές ενότητες που χαρακτηρίζονται από διαφορετικό βαθμό προβληματικότητας - μειονεξίας ή αντιθέτως ευρωστίας
- Η αναδειχθείσα αυτή **τυπολογία** χωρικών ενοτήτων προβληματικότητας αποτελεί έναν καμβά «προτεραιοτήτων» αναπτυξιακών παρεμβάσεων στα αντίστοιχα «θέματα – κλειδί».
- Βάσει του επιλεγέντος άξονα παρέμβασης κάθε φορά, δίνεται τελικά μια διαφορετική τυπολογία χωρικών ενοτήτων. Με την εφαρμογή του καινοτόμου αυτού εργαλείου υποδεικνύεται το χωρικό επίπεδο εφαρμογής των αναγκαίων –και διαφοροποιημένων κατά περίπτωση- μέτρων παρέμβασης.

**Το καινοτόμο αυτό μεθοδολογικό εργαλείο προτείνεται, ως υποστηρικτικός μηχανισμός παρακολούθησης, αξιολόγησης και τεκμηρίωσης των αναπτυξιακών επιλογών για το νησιωτικό χώρο.**

**Δεν αντικαθιστά το σχεδιασμό ή την επιλογή πολιτικών και στόχων.**

**Ο σχεδιασμός αναπτυξιακής στρατηγικής αποτελεί μία εξαιρετικά σύνθετη διαδικασία, που σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να αντικατασταθεί από την προγραμματισμένη λειτουργία ενός συστήματος.**